

RÖFƏT QULİYEV

AMEA A.A.Bakıxanov adına Tarix İnstitutu,

tarix üzrə fəlsəfə doktoru

E-mail: rofat.quliev@mail.ru

ULU ÖNDƏR HEYDƏR ƏLİYEVİN DÖVLƏTÇİLİK FƏALİYYƏTİNDƏ GÖMRÜK İŞİ MƏSƏLƏLƏRİ

Açar sözlər: gömrük, gömrük tarifi, xarici iqtisadi siyasət, beynəlxalq əlaqələr

Ключевые слова: таможня, таможенный тариф, внешнеэкономическая политика, международные связи

Keywords: soviet customs, customs tariff, foreign-economic policy, the international communications

Azərbaycan ikinci dəfə müstəqillik əldə etdikdən sonra, bir iqtisadi sistemdən digərinə keçidin ən az məsrəflə transformasiyanı təmin edən iqtisadi strategiyanın hazırlanması həyati zərurətə çevrildi. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Azərbaycan Respublikasında gömrük nəzarətinin təmin edilməsi tədbirləri haqqında” 4 sentyabr 1992-ci il tarixli 167 nömrəli Fərmanı ilə Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədi və gömrük ərazisi müəyyən edildi. Fərmanda, həmçinin bəyan edilirdi ki, gömrük nəzarəti Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən yüklərin (mallar və digər əşyaların) keçirilməsi yeni qanunlar qəbul edilənə qədər Azərbaycan Respublikasının qüvvədə olan qanunvericiliyinə, keçmiş SSRİ-nin gömrük məsələlərinə dair qanunvericiliyin Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə zidd olmayan müddəalarına uyğun olaraq həyata keçirilsin. Azərbaycan dövləti fəaliyyət göstərə bilən gömrük xidmətinin fəaliyyətinin təşkilindən sonra, müvafiq hüquqi aktların və normativ bazanın yaradılmasına başlandı. Əslində, keçmiş SSRİ-dən Azərbaycana xarici ölkələrlə iqtisadi əlaqələrin hüquqi-normativ əsaslara söykənməyən bir sistemi miras qalmışdı [1, s.77-85].

Belə bir şəraitdə Azərbaycan xalqının tələbi ilə 1993-cü ilin ortalarında Heydər Əliyevin yenidən hakimiyyətə qayıdışı ölkədə hakimiyyət böhranının sona çatmasına, siyasi sabitlik yaratmaqla iqtisadi islahatların həyata keçirilməsinə şərait yaratdı. Bütün çətinliklərə baxmayaraq ölkə rəhbərliyi respublikada maliyyə, kredit, vergi və gömrük siyasətinin təkmilləşdirilməsinə, onların əlaqəli inkişafına nail oldu.

Sözsüz ki, zəruri hüquqi-normativ bazaya, maddi-texniki resurslara malik və normal nəzarət funksiyaları həyata keçirməyə qabil gömrük xidmətinin formalaşdırılması üçün müvafiq işlər görülməli idi. Lakin 1993-cü ilin ortalarına kimi Azərbaycan Respublikasında yaranmış qeyri-sabit ictimai-siyasi vəziyyət, idarəetmə sahəsində hökm sürən hərc-mərclik, tez-tez baş verən hakimiyyət dəyişiklikləri, eləcə də Dövlət Gömrük Komitəsinin keçmiş rəhbərliyinin səriştəsiz fəaliyyəti nəticəsində milli gömrük xidmətinin təşkilati, maddi-texniki və hüquqi əsasların kompleks tədbirlər planı işlənilib hazırlanmamışdı. Azərbaycan Respublikasında köhnəlmiş sovet gömrük qanunvericiliyi və hüquqi-normativ qaydaları hələ də tətbiq olunmaqda idi. Yaranmış vəziyyət öz işini günün tələbləri səviyyəsində qura bilməyən Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin rəhbərliyinin gücləndirilməsi və gömrük orqanlarında köklü struktur islahatlarının aparılmasını, eyni zamanda maddi-texniki resurslarının yenilənməsini tələb edirdi [2, 176-192].

Tarix və onun problemləri, №2 2013

Bu cür taleyüklü strateji xəttin hazırlanmasının məsuliyyət yükünü yalnız hərtərəfli elmi biliklərə, geniş dünyagörüşə, qətiyyət və cəsarətə malik müdrik şəxsiyyət öz üzərinə götürə bilər. Ümummilli lider Heydər Əliyev bu tarixi missiyanı öz üzərinə götürərək ölkənin iqtisadi inkişafını müəyyən edəcək strategiyanın başlıca konturlarını müəyyənləşdirirdi, dünyanın sivil dövlətlərinin inkişaf təcrübəsində sınaqdan çıxmış, müsbət nəticələri sübut olunmuş iqtisadi inkişaf kursunun Azərbaycan reallığına tam uyğunlaşdırılmış adekvat modelini müəyyənləşdirdi. Bu, birinci növbədə azad sahibkarlıq, müxtəlif mülkiyyət və təsərrüfatçılıq formalarının inkişafına bərabər şərait yaradan, azad iqtisadi rəqabət mübarizəsinə meydan açan sosial istiqamətli bazar iqtisadiyyatı modeli oldu. Ümummilli lider Heydər Əliyevin müəyyənləşdirdiyi neft strategiyasının reallaşdırılmasında hər bir müvafiq dövlət orqanının, o cümlədən respublika gömrük orqanlarının yeri və vəzifələri dəqiq müəyyən edildi. Bu vəzifələrin yerinə yetirilməsi üçün gömrük orqanlarının normativ-hüquqi, təşkilati və praktiki fəaliyyət tədbirləri uğurla həyata keçirildi. Ölkədə sabit siyasi vəziyyət yaradıldıqdan sonra çoxsaylı sosial-iqtisadi problemlərin həlli istiqamətində ardıcıl işlərin görülməsinə başlandı. Bu cür siyasət formalaşdıqca, qanunvericilik də inkişaf etdirildi, bu prosesdə təkcə xarici ticarət barədə qanunvericilik sahələri yox, həm də xarici ticarətə təsir göstərə bilən sahələr də əhatə olundu. Heydər Əliyevin ikinci dəfə hakimiyyətə gəlməsi ilə ölkənin ictimai-siyasi həyatında baş verən dəyişikliklər, sabitliyin bərqərar olması, siyasi və iqtisadi sahələrdə islahatların ardıcıl şəkildə aparılması, dövlətin iqtisadi strategiyasının milli maraqlar əsasında yenidən qurulmasına şərait yarandı. Müstəqil Azərbaycan dövlətinin dünyanın bütün ölkələri ilə bərabərhüquqlu və qarşılıqlı faydalı iqtisadi əməkdaşlığı nəzərdə tutan vahid iqtisadi strategiya formalaşdı. 1994-cü ilin sentyabr ayında Bakıda dünyanın nəhəng neft şirkətləri ilə “Əsrin müqaviləsi”nin imzalanması respublikamızın dünyanın nüfuzlu dövlətlərinin iqtisadi tərəfdaşına çevrilməsi prosesinin əsasını qoydu, həmin vaxtdan ölkənin neft strategiyası reallaşmağa başladı.

Lakin 1992-1994-cü illərdə gömrük xidmətinin bütün sahələri kompleks problemlərin əhatəsində idi. Xarici iqtisadi fəaliyyətin tənzimlənməsi mexanizmi yenidən formalaşdı. Xidmətin maddi-texniki bazası, kadr, elmi-texniki, hüquqi və informasiya təminatı ölkə iqtisadiyyatının tələblərinə cavab vermirdi. Gömrük nəzarətinin yeni tələblərə uyğun təşkili bu işə daha həssas yanaşılmasından asılı idi.

Heydər Əliyev qeyd edirdi ki, gömrük sistemindəki rüşvətxorluq, korrupsiya, oğurluq halları müstəqil dövlətimizə təkcə iqtisadi zərər vurmamış, eləcə də beynəlxalq aləmdə kövrək addımlarını atan Azərbaycanın siyasi nüfuzuna da xələl gətirmişdir. 1991-1993 və 1994-cü illərdə Gömrük Komitəsinin bir sıra rəhbər işçilərinin şəxsi maraqları üzündən dövlətə dəymiş 3,8 milyard manat (həmin dövrün qiymətləri ilə) ziyan faktına görə respublika prokurorluğu tərəfindən gömrük orqanlarının bir sıra rəhbər işçilərinə qarşı cinayət işi qaldırılmışdı [3].

Azərbaycan Respublikası milli gömrük xidmətinin təşkilati əsaslarına dövlətçilik mövqeyindən yanaşılmasında Prezidentin “Azərbaycan Respublikası Gömrük Komitəsinin işi haqqında” 1995-ci il 9 yanvar tarixli 257 nömrəli Fərmanının mühüm əhəmiyyəti oldu. Fərmanda göstərilirdi: “Gömrük sistemində yaranmış böhranlı vəziyyət Azərbaycanın iqtisadi əsaslarına son dərəcə sarsıdıcı təsir göstərir, bazar iqtisadiyyatına keçid dövründə mövcud çətinlikləri daha da dərinləşdirir, xarici iqtisadi əlaqələrin inkişafına ciddi maneçilik törədir. Bunlar gömrük işinin lazımı səviyyədə təşkil edilməməsindən, korrupsiyanın, rüşvətxorluğun və digər şəxsi maraqların geniş yayılmasından, Gömrük Komitəsində qanun pozuntularının kütləvi hal almasından irəli gəlir. Bu faktlar Azərbaycanın iqtisadi nüfuzuna xələl gətirməklə vətəndaşlarda haqlı narazılıq doğurur, respublikaya xarici sərmayə qoyuluşunu çətinləşdirir”. Fərmanda Na-

zirlər Kabinetinə tapşırılırdı ki, bir ay müddətində Azərbaycan Respublikasının vahid gömrük siyasətinin iqtisadi, təşkilati və hüquqi mexanizminin hazırlanması ilə bağlı təklifləri və Nazirlər Kabinetinin səlahiyyətinə aid normativ aktları hazırlayıb Azərbaycan Respublikası Prezidentinə təqdim etsin [4].

Azərbaycan Gömrük Təşkilatının gücləndirilməsi üçün əsaslı struktur islahatlarının aparılması və kadr potensialının yeniləşdirilməsi tələb olunurdu. Ulu öndər Heydər Əliyevin gömrük işi ilə bağlı keçirilən 1995-ci ilin yanvar müşavirəsindəki proqram xarakterli nitqində söylədiyi tövsiyə və göstərişlər gömrük xidmətinin yenidən qurulması və inkişafının əsas istiqamətlərini və prinsiplərini müəyyən etdi. Heydər Əliyev həmin müşavirədəki yekun sözündə demişdi: *“Ona görə də bu müzakirədən çıxarılan əsas nəticə budur ki, biz Azərbaycanda gömrük orqanlarının işini kökündən dəyişdirməliyik, sağlam əsaslar üzərində qurmalıyıq. Həqiqi gömrük orqanları qurulmalıdır. Bu bizim bugünkü dövrümüz və müstəqil Azərbaycanın gələcəyi üçün ən zəruri vəzifələrdən biridir. Elə bir gömrük orqanı yaratmalıyıq ki, o, xarici iqtisadi əlaqələrimizdə öz yerini tutsun, iqtisadiyyatımızın inkişafına xidmət etsin, xarici əlaqələrdə, bütün başqa əlaqələrdə müstəqil Azərbaycanın nüfuzunu təmin etsin...”* [5].

Bütün bunlar Azərbaycan Respublikası DGK-nın yeni rəhbərliyindən düşünülmüş və çevik qərarların qəbul edilməsini tələb edirdi. *“Biz dünyada müstəqil Azərbaycanın nüfuzunun qaldırılmasına, iqtisadi inkişafına böyük yardım edən, xarici iqtisadi əlaqələrdə layiqli yer tuta bilən bir gömrük sistemi yaratmalıyıq”* – deyərək Heydər Əliyev gömrük sisteminin yenidən təşkili və təkmilləşdirilməsi üçün dünyanın qabaqcıl ölkələrinin gömrük təşkilatları ilə təcrübə mübadiləsinin aparılmasını, ikitərəfli əlaqələrin qurulmasını, beynəlxalq təşkilatlarla sıx əməkdaşlıq şəraitində işləməyi nəzərdə tuturdu. O, Azərbaycan dövlətçiliyinin möhkəmləndirilməsi vəzifələrinin yerinə yetirilməsində, respublikamızın beynəlxalq aləmdə demokratik, hüquqi və yüksək mənəvi dəyərlərə malik bir ölkə kimi tanıtılmasında gömrük xidmətini ön cərgədə görmək istəyirdi.

Ulu öndər respublikamıza sərhəddən və gömrük məntəqələrindən gizli yolla keçən qaçaqmalçılığa qarşı mübarizəni sərhəd xidməti və gömrük təşkilatının əsas vəzifəsi hesab edərək göstərirdi ki, *“qaçaqmalçılıq adi bir cinayət deyil. O, Azərbaycanın müstəqilliyinə iqtisadi cəhətdən zərbə vuran hallardan biridir... Qeyri-qanuni, yəni qaçaqmalçılıq yolu ilə baş vermiş hər bir hadisə birinci növbədə Azərbaycanın iqtisadiyyatına zərbə vurur...bizim ölkəmiz Cənubla Şimal, Şərqlə Qərb arasında olan bir ölkədir. Ona görə də bizim sərhədlərimizdən, ölkəmizin ərazisindən keçən yollar tək cəmi Azərbaycanın idxal-ixracı deyil. Ölkəmizin ərazisindən Şərqdən Qərbə, Cənubdan Şimala və əks istiqamətlərdə də mallar keçirilir. Biz burada da qaçaqmalçılığın bütün növlərinin qarşısını almalıyıq, xüsusən, narkotik maddələrin, silah-sursatın və cinayət törətmək üçün istifadə olunan başqa malların, ləvazimatların tranzit vasitəsilə Azərbaycandan keçirilməsinin qarşısını almalıyıq”* [6, s. 351, 353].

Heydər Əliyev qeyd edirdi ki, bazar iqtisadiyyatı şəraitində dünyanın başqa ölkələri ilə münasibətlərin liberallaşması gömrük təşkilatının qarşısında çox böyük vəzifələr qoyur. Bu sahədə qabaqcıl ölkələrin təcrübəsi yaxşı mənimsənilməlidir. Ulu öndər Azərbaycan gömrüyünün Ümumdünya Gömrük Təşkilatına daxil olmasını müsbət qiymətləndirməklə yanaşı, qeyd edirdi ki, bundan səmərəli istifadə etmək lazımdır: *“Ancaq orada üzvlüklə, yaxud da ki, onların ayrı-ayrı toplantılarında iştirak etməklə kifayətlənmək olmaz. Siz gərək çalışsınız ki, dünya gömrük təşkilatının bütün imkanlarından istifadə edib Azərbaycan gömrük işçilərinin bilik səviyyəsini artırasınız”* [7].

Tarix və onun problemləri, №2 2013

1990-ci illərin mühüm hadisələri olan neft müqavilələri, Bakıda Tarixi İpək yolunun bərpası ilə bağlı Beynəlxalq Konfransın keçirilməsi, Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri layihəsi, habelə TASİS və TRASEKA proqramları çərçivəsində beynəlxalq təşkilatlarla birgə həyata keçirilmiş irimiqyaslı tədbirlər gömrük xidmətinin əhəmiyyətini bir daha artırmış oldu. Bu tarixi qərarların icrası gömrük orqanlarının qarşısına böyük məsuliyyət yükü qoydu. Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Azərbaycanla dünyanın 11 iri neft şirkəti arasında “Əsrin müqaviləsi”-nin imzalanması müstəqil respublikamıza xarici investisiya axınının güclənməsinə gətirib çıxardı. Bununla əlaqədar çevik gömrük-tarif siyasəti yeritmək, gömrük ödənişləri mexanizmini təkmilləşdirmək tələb olunurdu. Gömrük sisteminin fəaliyyətini istiqamətləndirən mühüm amillərdən biri də ümummilli lider Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə 1997-ci ildə Gürcüstan, Ukrayna, Azərbaycan və Moldova ilə GUAM adlandırılan dövlətlərarası məşvərətçi qurumun yaradılması oldu. Gömrük siyasətinin işlənilib hazırlanmasında aktual məsələlərdən biri də gömrük qanunvericiliyinin təkmilləşdirilməsi idi. 1995-ci ildən başlayaraq, Azərbaycan müstəqil xarici iqtisadi-ticarət əlaqələrini iki istiqamətdə həyata keçirməyə başladı: xarici iqtisadi fəaliyyətin məzmun və forma etibarilə yeni sisteminin yaradılması və keçmiş SSRİ-nin xarici iqtisadi əlaqələrindəki mənfi tendensiyaların və əngəllərin aradan qaldırılması. Sözsüz ki, xarici iqtisadi fəaliyyətin yenidən qurulması gömrük işi və gömrük qanunvericiliyi sahəsini də əhatə etməli idi. Bu müddət ərzində Azərbaycan Respublikasının “Gömrük Məcəlləsi” və “Gömrük Tarifi haqqında” qanunlar qəbul edildi. Gömrük qanunvericiliyinin inkişafında Prezident Heydər Əliyevin 1998-ci il 27 oktyabr tarixli 7 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilən “Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi haqqında Əsasnamə” oldu. Heydər Əliyev Azərbaycanın gömrük xidmətinin Ümumdünya Gömrük Təşkilatı ilə əlaqələrini müsbət qiymətləndirirdi. Azərbaycan DGK MDB-yə üzv dövlətlərin Gömrük Xidməti Rəhbərləri Şurasının üzvü, 1996-cı ildən isə Beynəlxalq Yol Daşımaları Konvensiyasına qoşulmuşdu. 1995-2003-cü illərdə MDB məkanına daxil olan ölkələrin əksəriyyəti ilə gömrük işi, qaçaqmalçılıq və gömrük qaydalarının pozulmasına qarşı mübarizə sahəsində əməkdaşlıq haqqında sazişlər imzalandı. Heydər Əliyevin iqtisadi strategiyasının əsas prioritetləri olan xarici ticarətin liberallaşdırılması, idxal-ixrac əməliyyatlarına tam sərbəstlik verilməsi respublika iqtisadiyyatında müsbət dəyişikliklərin əsasını qoydu və xarici ticarətin dövlət tənzimlənməsinin mühüm vasitəsi olan gömrük tariflərinin formalaşması və tətbiqində mühüm rol oynadı. Dünyanın 100-dən çox dövləti ilə ticarət və iqtisadi əməkdaşlıq qurmaq, idxalın əmtəə strukturunun səmərələşdirilməsi üçün bir çox dövlətlərlə azad ticarət və iqtisadi inteqrasiya məsələlər üzrə sazişlər bağlandı. Bu sazişlərin bir çoxunda, o cümlədən Amerika, Avropa, Yaxın və Uzaq Şərq ölkələri ilə idxal-ixrac əməliyyatlarında güzəştli gömrük vergiləri nəzərdə tutulurdu. Bir sıra postsovet respublikaları ilə Azərbaycana, Azərbaycandan isə bu ölkələrə idxal olunan mallar qarşılıqlı olaraq gömrük rüsumundan azad edildi. Azərbaycanda gömrük işinin inkişafında TRASEKA nəqliyyat dəhlizinin yaradılması ilə bağlı TASİS proqramı çərçivəsində həyata keçirilən tədbirlər oldu.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin Azərbaycanda gömrük xidmətinin təşəkkülündə nəhəng fəaliyyəti və rolu haqqında Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə hallar naziri, general-polkovnik Kəmaləddin Heydərov fikirlərini belə ifadə etmişdir: “1997-ci ilin yanvar ayının bu günlərini xatırlayıram. Ulu öndərimiz Heydər Əliyev o zaman Dövlət Gömrük Komitəsinin beşinci ildönümü münasibəti ilə keçirilən tədbirdə proqram xarakterli geniş nitqlə çıxış etmiş, gömrükçülər qarşısında böyük vəzifələr qoymuşdu. Biz fəxr edirik ki, gömrük orqanlarında çalışan əməkdaşlar məhz bu gündən Ulu öndərin tövsiyə və tapşırıqlarını əldə rəhbər tutaraq,

qarşıya qoyulmuş vəzifələri layiqincə yerinə yetirirlər. Bunun nəticəsidir ki, Azərbaycan gömrüyü dövlət büdcəsinə daxilolmaların ildən-ilə artmasını həyata keçirir, eləcə də qaçaqmalçılıqla mübarizə sahəsində böyük işlər görür. Mən Dövlət Gömrük Komitəsinə 11 il ərzində rəhbərlik etmişəm və buna görə də orda çalışan, demək olar ki, bütün əməkdaşları tanıyır və onların fəaliyyətinə bələdəm. Onların böyük əksəriyyətinin qarşıya qoyulmuş vəzifələri bu gün də vicdanla yerinə yetirdikləri barədə məlumatım var. Ötən illər ərzində Azərbaycanın gömrük orqanları geniş beynəlxalq əməkdaşlığa qoşulmuş, çoxsaylı sazişlər imzalamış, beynəlxalq təcrübəni mənimsəmişlər. Ulu öndərimiz Heydər Əliyev bizə tövsiyə etmiş, göstəriş vermişdi ki, qabaqcıl ölkələrin təcrübəsinə yiyələnək, bu təcrübəni Azərbaycanda da tətbiq edək. O demişdi ki, bunun səmərəsi böyük olacaq və doğrudan da belə oldu. Bu gün Azərbaycan gömrüyü ümumdünya gömrük ailəsində özünə layiqli bir yer tutur. Azərbaycan gömrüyünün bugünkü yüksək səviyyəsi, fəaliyyətindəki qayda-qanun, şəffaflıq prinsipləri göz qarşısındadır. Bütün bu irəliləyişlər bizim gömrük orqanlarında çalışan, yüksək ixtisasa, böyük təcrübəyə yiyələnən əməkdaşlar tərəfindən həyata keçirilmişdir” [8].

Beləliklə, görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin həyata keçirdiyi iqtisadi islahatlar, milli maraqlara uyğun gömrük siyasətinin işlənilib hazırlanması bu sahədə dövlət maraqlarını uğurla müdafiə etməyə imkan yaratdı. Ulu öndər Heydər Əliyevin milli dövlət quruculuğu prosesinin əsas istiqamətlərindən biri olan mükəmməl gömrük sisteminin yaradılması haqqında prinsipial müddəaları və tövsiyələri konkret olaraq aşağıdakı məsələləri əhatə edirdi:

- Azərbaycanın gömrük xidməti müstəqilliyi təmin edən, onu qoruyan və inkişaf etdirən mühüm dövlət orqanıdır;

- gömrük orqanlarında çalışan əməkdaşlar öz vəzifələrinin nə qədər məsuliyyətli olduğunu dərk etməlidir;

- gömrük xidməti ölkənin xarici ticarəti ilə sıx bağlıdır. Xarici ticarət əlaqələrinin həcmi artdıqca, gömrük xidmətinin fəaliyyətindən gələn gəlirlər də artmalıdır;

- idxal-ixrac əməliyyatlarının iqtisadiyyatımıza zərər vurmaması üçün gömrük xidməti öz nəzarətini gücləndirməlidir;

- gömrük işçisi bilikli olsun, gərək onun biliyi, təcrübəsi ilə yanaşı müasir texnika və nəzarət avadanlıqlarını dərinləndirən mənimsəsin;

- gömrük işçiləri Azərbaycan qanunlarına sözsüz əməl etməli, dövlətinə, xalqına və öz peşəsinə sadıq olmalıdır;

- gömrük işçilərinin öz vəzifələrindən sui-istifadə etməsinə qarşı mübarizə aparılmalıdır;

- qaçaqmalçılıqla mübarizə gömrük təşkilatının əsas vəzifəsidir. Qaçaqmalçılıq adi bir cinayət deyil. O, Azərbaycanın müstəqilliyinə iqtisadi cəhətdən zərbə vuran hallardan biridir;

- milli gömrük xidmətinin inkişaf etmiş ölkələrin gömrük xidməti səviyyəsinə çatdırılması üçün çox iş görmək lazımdır. Dünya təcrübəsini mənimsəməklə gömrükçü peşəsini Azərbaycanda inkişaf etdirmək lazımdır;

- gömrük məntəqələri dünya standartlarına uyğun texnika və cihazlarla təchiz olunmalıdır;

- mənəvi təmizlik, mənəvi saflıq, dövlətin qanunlarına riayət etmək, öz işinə sədaqət prinsipləri gömrük orqanlarının hər birində bərqərar olmalıdır.

Azərbaycan Respublikasının gömrük sistemi xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyev tərəfindən müəyyən edilən siyasətə uyğun olaraq formalaşdı və inkişaf edərək dövlət müstəqilliyinin əsas atributlarından biri olan çoxfunksiyalı kompleksə çevrildi. Bu gün Heydər

Tarix və onun problemləri, №2 2013

Əliyev yolunun layiqli davamçısı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev ölkə gömrüyünün öz ənənələrini qoruyub saxlaması və daha da təkmilləşdirilməsi işini daim diqqət mərkəzində saxlayır. Respublikanın ildən-ilə iqtisadi-ticarət əlaqələrinin coğrafiyasının genişlənməsi, idxal-ixrac əməliyyatlarının həcmnin artması Azərbaycanın beynəlxalq iqtisadi sistemə inteqrasiyasını gücləndirir. Son iyirmi ildə Azərbaycanda uğurlu gömrük siyasətinin təməli qoyulmuş, gömrük işinin təkmilləşdirilməsi, gömrük orqanlarının maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi, ümumdünya gömrük sistemə inteqrasiyası istiqamətində uğurlu addımlar atılmışdır. Bu gün Azərbaycan Respublikasının gömrük xidməti orqanları ölkənin iqtisadi qüdrətinin artırılmasında, əhalinin sosial rifah halının yaxşılaşdırılmasında, Prezident İlham Əliyevin davamlı iqtisadi inkişaf kursunun həyata keçirilməsində fəal iştirak edir. Ümummilli lider Heydər Əliyevin uzaqgörən məntiqi siyasətinin nəticəsi kimi gömrük xidməti sisteminin keyfiyyətə yüksəlişini nəzərdə tutan tədbirlər yeni tarixi şəraitdə də davam etdirilməkdədir.

ƏDƏBİYYAT

1. Quliyev R. Azərbaycan Respublikasının xarici iqtisadi əlaqələrinin həyata keçirilməsində gömrük xidmətinin rolu (1992-2002) // Pedaqoji Universitet Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası, 2010, № 3, s.77-85.
2. Azərbaycan gömrüyü: tarixi ənənələr və müasirlik. Bakı: "Elm", 2007. - 220 s.
3. Azərbaycan, 19 yanvar 1995, №13 (1030).
4. "Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin Məlumatı", 31 yanvar 1995-ci il, № 1-2, maddə 29.
5. Respublikada gömrük işi sahəsində ciddi qayda yaratmalı. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin yekun sözü // "Azərbaycan", 1995, 11 yanvar, №7 (1024).
6. Əliyev Heydər. Müstəqilliyimiz əbədidir. Çıxışlar, nitqlər, bəyanatlar, məktublar. 8-ci kitab. Bakı: Azər nəşr, 1998. - 480 s.
7. Əliyev Heydər. Müstəqil Azərbaycanın gömrük orqanlarının beşinci ildönümü münasibətilə keçirilən təntənəli yığıncaqda nitqi // "Gömrük xəbərləri", 10 fevral, 1997-ci il.
8. "Gömrük xəbərləri", 2007, 30 yanvar, № 3.

РОФАТ ГУЛИЕВ

*Институт Истории имени А.А.Бакыханова НАНА,
доктор философии по историческим наукам*

ВОПРОСЫ ТАМОЖЕННОГО ДЕЛА В ГОСУДАРСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ГЕЙДАРА АЛИЕВА

В статье подробно рассматривается процесс осуществления экономической стратегии Азербайджанской Республики разработанной общенациональным лидером Гейдаром Алиевым. Автор анализирует развитие внешнеэкономических отношений в контексте усиления государственного надзора над экспортно-импортными операциями и формирования национальной таможенной службы, основной задачей которого, является обеспечение экономической безопасности страны.

ROFAT GULIYEV

Institute of History named A.A.Bakıhanova ANAS

PhD in historical sciences

**PROBLEMS OF CUSTOMS WORK
IN THE HEYDAR ALIYEV'S STATEHOOD ACTIVITIES**

In this article is shown completely the process of realization of the economic strategy of Azerbaijan Republic which it is formed by national leader Heydar Aliyev. Author analyze the development of the external economic relation in this context for the increasing state central about export-import operation and the forming of national customs services, the principal problem which is to provide economic security of the country.

Rəyçilər: t.e.d.Ə.Qasımov, t.e.d.R.C.Süleymanov

AMEA A.A.Bakıxanov adına Tarix Institutunun “Əliyevşünaslıq” şöbəsinin 20 fevral 2013-cü il tarixli iclasının qərarı ilə çapa məsləhət görülmüşdür (protokol №23)